AFSLUTNING OG PERSPEKTIVERING

– Hvad er det, der gør HPA-projektet til noget særligt?

Af *Bente Jensen*

HPA-projektet er noget særligt, fordi det er et pædagogisk udviklingsprojekt, der i respekt for den måde, man som professionel i forvejen er i stand til at udvikle nye metoder, giver input og lægger op til, at de professionelle selv definerer og fortolker opgaven rettet imod pædagogisk fornyelse på området vedrørende 'udsatte børn'. Dette område har hidtil været præget af, at det ofte italesættes, men at der sjældent gøres noget afgørende ved det. HPA-projektets idé har vist sig at virke på børnene og de unge – og det påvirker de professionelle!

Ved at arbejde med de idéer, det vidensgrundlag og de begreber, som materialet tilbyder, forbedrer institutioner faktisk deres praksis på måder, som er til gavn for alle børn, herunder også for de udsatte børn, selv om gabet imellem de to grupper ikke på så kort tid kan spires. Formålet med Kvalifikationsmappen (inklusiv cd-rommen) er at bidrage med relevant materiale til at arbejde med pædagogiske forandringer i daginstitutioner og døgninstitutioner i relation til problemstillingen vedrørende socialt udsatte børn og unge.

Det er vigtig at understrege, at dette arbejde *ikke s*kal tage udgangspunkt i det enkelte barns problemer, men derimod i hele læringskulturen og dennes måder at give børnene muligheder for at udvikle deres stærke sider (handlekompetencer). Vi ved godt, at der er en række forhindringer på færde i det daglige, både inden for institutionens rammer og i 'systemet' som sådan. Det kan være barrierer såsom rutiner, der ikke tages op til overvejelse, og som måske er med til at marginalisere de børn yderligere, der har brug for det modsatte, nemlig at blive 'hentet ind i fællesskabet'. Vi ved også, at andre barrierer kan være til stede, fx professionelles oplevelse af kun at have mangelfuld viden på området og så selvfølgelig mangel på ressourcer. Disse aspekter er svære at overvinde, men der, hvor det sker, ser vi en positiv udvikling. Endelig er der problemet med tendensen til at tildele en støttepædagog til at afhjælpe evt. problemer med enkeltbørn end til at bruge ressourcerne på at omfortolke opgaven og arbejde mere målrettet med inkluderende læringsmiljøer på alle niveauer.

Når det er sagt, ved vi ud fra erfaringerne med HPA-projektet, at hvis man sætter sig for at investere tid, kræfter, personaleudvikling og opbakning af hinanden og gennemfører et målrettet og sammenhængende forløb, som HPA-projektet lægger op til, kan man faktisk opnå positive resultater med det pædagogiske arbejde med socialt udsatte børn og unge ved hjælp af en metode som denne. Det skal understreges, at det er en krævende og omfattende opgave at arbejde med HPA, men hvis man giver sig den tid, der skal til, og lægger det op som et langvarigt projekt, der inddrager alle i institutionen, viser det sig, at man kan opnå varige effekter i forhold til forandringer af og i praksis.

Hvis også kommunen støtter idéen, der ligger i den inkluderende tilgang, og rigtig mange kommuner har efterhånden taget det til sig, så er vejen banet for at anlægge nye synsvinkler på udsatte børn og ikke mindst – som det er lagt op til her – arbejde på nye måder og undersøge de gængse rutiner ud fra begreber, teorier og vidensbaserede kriterier, som Kvalifikationsmappen tilbyder. Som nogle daginstitutionsledere beskriver det (i kap. 28), har netop denne del af projektet, dvs. at begrebsliggøre sit arbejde og 'spejle' egen praksis via gab-analyserne, givet dem så (tilpas) meget 'forstyrrelse' i hverdagen, at de var nødt til at angribe HPA-projektet aktivt og konstruktivt. Man havde til tider svært ved at forstå, hvad der lå i projektets begreber, men netop denne form for forstyrrelser fremprovokerede disse institutioner, til, som de selv siger, "at arbejde videre og mere intenst med begrebet" og/eller søge "hjælp hos konsulenter".

En sådan skepsis og forstyrrelse kan selvfølgelig mødes forskelligt i institutionerne: Nogle går til angreb på arbejdet og opnår at tilegne sig øget viden på måder, så de nye begreber kommer helt 'ind under huden'på pædagogerne; man gør HPA til sit eget projekt. Andre er mere søgende gennem projektperioden og udvikler stille og roligt nye arbejdsformer under inspiration fra HPA. Endelig ser vi en tredje gruppe, der har forholdt sig mere 'opgivende' til projektet. Sidstnævnte type institutioner er mere præget af ydre vanskelige vilkår, strukturelle forandringsprocesser, uhensigtsmæssige rammebetingelser og pres end de andre to typer institutioner.

Men i institutioner, hvor det er gjort muligt at skaffe sig tid og ro til at skabe fælles refleksionsrum i personalegruppen, opnår man med HPA-projektet en succesfuld forandringsproces og dette munder rent faktisk ud i nye måder at tale og handle på. Det viser sig – næsten umærkeligt – at man i institutioner som samlet personalegruppe udvikler et 'fælles sprog', og med dette er det pludselig muligt at forholde sig kritisk til hverdagens prak-

sisformer. Nu anvender man faglige udtryk frem for – som tidligere – nærmere at udtrykke sådanne observationer ud fra følelser og fornemmelser og med upræcise vendinger.

Samlet set er det, der kendetegner institutioner, der har 'fået noget ud HPA-pakken', at de har taget idéen til sig om at arbejde målrettet og systematisk; og som noget afgørende er det, at det er gennem ledelse af implementeringsprocesser, lederens motivation for at indarbejde HPA i det daglige pædagogiske arbejde samt det, at der en åbenhed for organisatorisk læring, at være sammen om opgaven, at de positive resultater kan opnås. Dette gælder for både daginstitutioner og døgninstitutioner.

Resultaterne giver anledning til at se HPA som et generelt kompetenceudviklende pædagogisk redskab, og der er selvfølgelig forhold, som man vil kunne arbejde videre med og blive klogere på – både forskningsmæssigt og i praksis. Det vil fx være centralt at se mere på målgruppens forskelligheder og ikke mindst på 'gabet' mellem midterbørn og henholdsvis de svageste børn og de stærkeste børn som væsentlige omdrejningspunkter for intervention og løbende evaluering af effekt. Men også ledelse af HPA-arbejdet har vist sig at være en central faktor. Analyserne viser desuden, at på trods af ikke-optimale ressourcemæssige vilkår har HPA kunnet overleve og opnå positive resultat i langt størsteparten af institutionerne. Alle institutioner har haft samme vilkår at arbejde under, men analyserne viser, at institutioner, for hvem det lykkedes at implementere HPA, er karakteriseret ved at kunne håndtere ydre vilkår og omstændigheder ved at tage kontrol over dem, fx ved at prioritere eller omprioritere institutionens økonomiske ressourcer til dette formål.

Et hovedbudskab fra forskningsprojektet er på den baggrund, at det kan anbefales at arbejde videre med at afprøve og videreudvikle HPA-interventionen som udgangspunkt for en pædagogisk indsats over for socialt udsatte børn og unge.

At arbejde med forbedringer af indsatser for socialt udsatte børn og unge gennem pædagogiske forandringer og forbedringer i institutionerne kan, som vi har gjort erfaringer med her, med fordel tage udgangspunkt i det foreliggende materiale. Læs Kvalifikationsmappen fra først til sidst – eller måske endnu bedre – start med resultaterne og se, hvad andre har gjort, og hvilke erfaringer der er gjort med at gennemføre et næsten toårigt projekt. Man kan også tage udgangspunktet i en afdækning af egne erfaringer, forudsætninger og mål for forandringer og derefter tage fat på læsningen; måske i del III, der beskriver, hvordan man kan gribe processen an.

Valget er op til den enkelte institution eller kommune. Vi ønsker jer en rigtig god fornøjelse – og håber at idéen vil brede sig til gavn for de børn og unge, som det hele handler om!

Dafolo DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE AARHUS UNIVERSITET hpa